

ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ Е. РАЕРСОНА EDUCATIONAL ACTIVITIES OF E. RYERSON

Вивчаючи педагогічні погляди та діяльність Е. Раєрсона, важливим є дослідження суспільно-історичних та культурно-освітніх чинників розвитку його особистості, а також розгляд основних подій у його житті, що мали вагомий вплив на формування його педагогічних поглядів та управлінську діяльність.

Після повернення із Європи, Е. Раєрсон подає на розгляд парламенту Доповідь про систему загальної освіти у Верхній Канаді, яка стала настільки успішною, що невдовзі після її оприлюднення, на її основі було прийнято Закон про загальноосвітні школи (1846) (англ. Common Schools Act). Цей закон став основою системи загальної освіти Верхньої Канади.

Щоб сприяти ефективному впровадженню Закону 1846 р. в дію, Е. Раєрсон постановив необхідним виконання низки додаткових положень. Передусім, головний управитель освіти провінції започаткував видавництво «Освітнього журналу» (англ. Journal of Education), який мав стати засобом спілкування та обміну інформацією між головним управителем освіти, з одного боку, та місцевими управителями районів, членами шкільних рад та вчителями, з іншого. «Освітній журнал» вперше побачив світ у 1848 р. й регулярно виходив до кінця перебування Е. Раєрсона на посаді головного управителя освіти у 1876 р. Це було перше періодичне видання на території Верхньої Канади, у якому висвітлювалися актуальні освітні питання. Його головним редактором спочатку був Е. Раєрсон, а згодом – Д. Ходгінс. Журнал видавався кожного місяця і безкоштовно розповсюджувався для кожної шкільної ради на території провінції. З історичних джерел відомо, що спочатку навчальних програм для граматичних шкіл не існувало – у кожній школі керувались власними правилами, які встановлювали вчителі. Якщо вчитель був наполегливий та сумлінний, школа досягала успіхів. Однак в історії розвитку освіти Канади відомі непоодинокі випадки, коли на початку XIX ст. на посаду вчителя наймали юнаків, які мали лише базові знання [205].

Ключові слова: освітній журнал, періодичне видання, актуальні освітні питання, додаткові положення, шкільна рада.

Studying the pedagogical views and activities of E. Ryerson, it is important to study the socio-historical and cultural and educational factors of his personality development, as well as to consider the main events in his life that had a significant impact on the formation of his pedagogical views and managerial activities.

After returning from Europe, E. Ryerson submits to Parliament a Report on the system of common education in Upper Canada, which became so successful that shortly after its publication, the Common Schools Act (1846). This law became the basis of the general education system of Upper Canada.

In order to facilitate the effective implementation of the Law of 1846, E. Ryerson decided that a number of additional provisions should be implemented. First of all, the chief administrator of education of the province started the publishing house of the "Journal of Education", which was supposed to be a means of communication and exchange of information between the chief administrator of education, on the one hand, and local district administrators, members of school councils and teachers, on the other. The "Educational Journal" first saw the light of day in 1848 and appeared regularly until the end of E. Ryerson's tenure as Chief Education Superintendent in 1876. It was the first periodical in Upper Canada to cover current educational issues. Its editor-in-chief was first E. Ryerson, and later D. Hodgins. The magazine was published monthly and distributed free of charge to every school board in the province. From historical sources it is known that at first online tutorials did not exist for grammatical schools at every school followed own rules that set teachers. If a teacher was persistent and conscientious, school arrived at successes. However unsingle cases are known in history of development of formation of Canada, when at the beginning XIX of century on position of teacher hired youths that had base knowledge only.

Key words: educational magazine, periodical, current educational issues, additional regulations, school board.

УДК 37.014(71)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.2>

Гук Л.І.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Основна мета видання «Освітнього журналу» була сформульована у першому його випуску: для ефективної діяльності системи освіти необхідним є доступність інформації про загальні засади її функціонування та особливості реалізації на практиці. У журналі публікувалися статті загального характеру, у яких роз'яснювали положення освітнього законодавства, особливості систем освіти зарубіжних країн, звідки запозичені основні ідеї, тлумачили педагогічні погляди відомих освітян. Поряд із цим, у журналі можна було знайти статті практичного характеру, у яких розглядалися конкретні освітні питання. Наприклад,

критикували застосування фізичних покарань у школах, піднімали питання наповнюваності класів, ефективність екзаменування учнів. Д. Олтвауз (D. Althouse) зауважує, що деякі проблеми, зокрема нерегулярне відвідування шкіл та недостатній контроль за діяльністю навчальних закладів зазнавали цензури з боку видавців. Натомість, з самого початку виходу журналу в світ у ньому пропагували ідеї безкоштовної освіти, необхідності академічної підготовки вчителів, їхнього професійного розвитку [1, с 45]. «Освітній журнал», започаткований Е. Раєрсоном, привернув увагу громадськості до освітніх питань, обґрунтував необхідність здобуття вчителями кваліфікованої підготовки, їхнього професійного розвитку, який

є невід'ємною частиною професії педагога й до сьогоднішніх днів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів життя та діяльності Е. Раєрсона присвячено праці канадських учених Н. Бервоша (N. Burwash), Л. Даманії (L. Damania), Дж. Путмана (J. Putman), К. Томас (C. Thomas), А. Фіоріно (A. Fiorino) тощо, проте одним із найцінніших творів для вивчення становлення Е. Раєрсона як особистості є його автобіографічна книга «Історія мого життя», що побачила світ після смерті автора.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. По-друге, Е. Раєрсон підкреслював необхідність розробки планів шкільних приміщень, затвердження форми звіту про діяльність школи, яка охоплювала дані про: матеріальне забезпечення, засоби навчання, організацію навчально-виховного процесу, дисципліну, методи навчання, досягнення учнів (у читанні, письмі, математиці, інших дисциплінах).

По-третє, Е. Раєрсон започаткував проведення зібрань місцевих шкільних конвенцій (англ. County School Conventions). «Я пропоную ... проводити один-два дні у кожному з районів Верхньої Канади, обговорюючи проблеми школи з управителями, відвідувачами, членами районних шкільних рад та вчителями. Я не знаю ефективнішого способу подолати упередження, сформувати однотайність думок, пробудити загальний інтерес до сфери загальної освіти» [1, с. 82].

Восени 1847 р. Е. Раєрсон провів майже три місяці, відвідуючи шкільні конвенції, роз'яснюючи положення нового закону про освіту і читаючи лекції на тему «Важливість освіти для людей, які займаються сільським господарством». Проведення шкільних конвенцій мало важливе значення для впровадження закону 1846 р. Вони давали простим людям відповіді на запитання, пов'язані із новим законом, показували практичність запропонованих планів поліпшення умов навчання, підвищення соціального статусу вчителя та стану освіти загалом.

Про поліпшення показників системи шкільної освіти вже у перші роки перебування Е. Раєрсона на посаді головного управителя освіти та збільшення кількості учнів у школах Верхньої Канади свідчать дані офіційних звітів 1842, 1844 та 1845 рр.

Формулювання цілей статті (постановка проблеми). Як бачимо у 1842 р. 46 % дітей віком від 5 до 16 років відвідували загальні школи; у 1844 р. їх кількість становила 52 %, а у 1845 р. – 55 %. Варто зауважити, що відсоток дітей, які відвідували школи, перевищує відсоток приросту населення – саме цей факт відображає позитивні зміни у системі загальної освіти Верхньої Канади [2, с. 30].

Було б перебільшенням стверджувати, що система загальної освіти, запропонована Е. Раєрсоном у 1846 р., була схвалена усіма суспільно-політичними діячами. «Незважаючи на завзятість та старанність, з якими

Е. Раєрсон підібрав та розмістив аргументи, проаналізував різні системи освіти Європи та Америки й підтвердив свої слова, цитуючи найдосвідченіших освітян цих країн, система [освіти], яку він розробив, та закон, який її втілював, продовжували зазнавати гострої критики як з боку преси, так і з боку політиків» [1, с. 85]. Її називали революційною, тому що вона була спрямована на освіту широких мас населення, що, на думку багатьох політиків, могло спричинити революцію. Систему освіти Е. Раєрсона й справді можна назвати революційною, щоправда, в іншому значенні цього слова. До цього часу не було прийнято закону, спрямованого на формування системи загальної освіти, доступної для різних прошарків населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще однією вагомою причиною критики нового закону було те, що фінансування системи загальної освіти відбувалося за зразком системи освіти Сполучених Штатів. Передбачалося, що частину коштів на загальну освіту повинен виділяти уряд провінції, а основну частину грошей – сплачувати місцеві жителі у вигляді податків.

Важливу роль у підтримці системи освіти Е. Раєрсона відіграв лорд Елгін (Lord Elgin), який у 1847–1854 рр. був генерал-губернатором Провінції Канада. Його виступи на захист Е. Раєрсона та промови, у яких він підтримував новостворену систему загальної освіти, позитивно вплинули на опонентів, у результаті чого серйозні протистояння були подолані.

Одразу після прийняття закону 1846 р. Загальна рада освіти провінції (англ. General Board of Education) затвердила уніфіковані навчальні підручники для використання у загальних школах. Це були ірландські читанки. Наступним важливим кроком було відкриття у листопаді 1847 р. Нормальної школи (англ. normal school) (педагогічного училища), при якій також була відкрита школа-модель (англ. model school) для підготовки вчителів. Ці школи були настільки ефективними у піднятті соціального статусу професії вчителя, що у 1850 р. уряд, не вагаючись, виділив Раді освіти провінції кошти у розмірі 15 000 фунтів-стерлінгів на придбання землі та будівництво додаткових шкіл.

Подальша діяльність Е. Раєрсона була спрямована на запровадження безкоштовної освіти для всіх дітей провінції. Головний управитель освіти розробив ще один важливий проект закону, прийнятий урядом у 1850 р., спрямований на виправлення недоліків закону 1846 р. і створення підґрунтя для безкоштовної й обов'язкової освіти [3, с. 90].

На думку Е. Раєрсона, концепція безкоштовної освіти полягала у припиненні стягнення грошей із батьків, діти яких відвідують школу. Він вважав, що цього можна досягнути за умови надання шкільним радам права стягувати податки із місцевих жителів та розпоряджатися ними, використовуючи їх на потреби освіти. Проте не всі жителі позитивно сприймали цю ідею. Особливо протистояли цьому мешканці м. Торонто. Більшість із них були заможними людьми, які оплачували навчання власних дітей у приватних та релігійних школах і які, звісно, не бажали за рахунок сплати податків навчати ще й чужих дітей. Інші ж вважали, що «...несправедливо й жорстко змушувати бездітних жителів платити за тих, яких Бог благословив багатьма нащадками; батьки цінуватимуть освіту лише тоді, коли вони за неї заплатять; якщо зняти із батьків відповідальність оплачувати освіту дітей, послабиться і батьківська відповідальність за дітей...» [3, с. 163].

Завдяки наполегливості Е. Раєрсона, його просвітительській діяльності та невтомним зусиллям, ідея безкоштовної освіти, доступної для кожної канадської дитини, почала завойовувати все більше й більше прихильників.

У березні 1851 р. міська шкільна рада м. Торонто оприлюднила звіт, згідно з яким 3 403 дитини шкільного віку ніде не навчались і проводили час, вештаючись вулицями міста. У звіті також зазначалися дві основні причини, що призвели до такої ситуації: по-перше, це те, що батьки змушені робити внески за навчання дітей у загальних школах, а, по-друге – нестача шкільних приміщень. У висновках шкільна рада м. Торонто наголошувала на необхідності запровадження безкоштовної освіти.

Висновки. Позитивні зміни у поглядах громадськості щодо безкоштовної освіти можна прослідкувати у періодичних виданнях м. Торонто. Газета «Глоуб» ще у 1848 р. гостро критикувала безкоштовну освіту, однак у випуску від 30 січня 1851 р. зазначалося: «...Ми раді бачити, що проект безкоштовної освіти був прийнятий на засіданнях у багатьох районах Верхньої Канади. Найкращий подарунок, який можуть зробити жителі Канади своїм дітям – це освіта, ... доступна для всіх. Кошти громади, залучені в освіту загальних мас – це найбільш прибуткове капіталовкладення і ми сподіваємось, що скоро настане той день, коли якісна освіта буде доступною для кожної дитини» [3, с. 162].

Подальша діяльність Е. Раєрсона була спрямована на запровадження закону про обов'язкову освіту. Під час священнослужительської діяльності освітянин бачив, у яких умовах проживають жителі Верхньої Канади, і вивчив їхні першочергові потреби. А тому добре розумів, що першим кроком до прийняття закону про обов'язкову освіту буде забезпечення її доступності для всіх.

Це нововведення передбачало будівництво шкіл у віддалених районах провінції, забезпечення відповідних комунікацій, відкриття бібліотек.

Головний управитель освіти провінції був переконаний, що невід'ємною частиною системи шкільної освіти провінції є громадські бібліотеки, доступні для кожного її жителя. «За допомогою системи шкільної освіти ми даємо можливість кожному канадцю розвивати вміння читати ... За допомогою системи бібліотек, ми даємо можливість людям повноцінного читання з усіх предметів, без можливості отруїти розум нечестивими публікаціями, зіпсувати смак чи корумпувати моральні якості» [4, с. 11].

Історичні джерела свідчать, що перша громадська бібліотека на території Верхньої Канади була відкрита ще у 1800 р. у районі м. Ніагара зусиллями місцевих жителів, які володіли багатьма літературними творами. На початку століття цією книгозбірнею користувалися лише поодинокі жителі міста, що пояснювалось низьким рівнем грамотності населення. З приходом Е. Раєрсона на посаду головного управителя освіти Верхньої Канади у 1844 р. та формуванням освітньої системи провінції, виникла необхідність у забезпеченні населенню доступу до літератури, а отже, відкритті громадських бібліотек, доступних для усіх жителів провінції.

Про важливість відкриття великої кількості бібліотек, які сприяли б розвитку освіти Верхньої Канади, Е. Раєрсон наголосив у одній із промов ще у 1847 р. : «...я маю на увазі відкриття бібліотек у різних [шкільних] районах... Для досягнення цієї мети важливою є діяльність місцевих жителів. Уряд може лише посприяти цьому; він може затвердити положення [про діяльність бібліотек] та рекомендувати перелік книг для них, але все решта покладається на плечі місцевих жителів. Переваги існування шкіл будуть відчутними лише частково, якщо у наявності не буде книг» [4, с. 4].

Незважаючи на те, що в Акті про загальні школи 1846 р. зазначено про «сприяння у відкритті бібліотек для загального читання», уряд не передбачав виділення конкретної суми коштів на заснування бібліотек і до 1850 р. бібліотеки фінансували місцеві жителі.

З 1847 р. Е. Раєрсон почав включати до щорічних доповідей про систему освіти Верхньої Канади статистичні звіти про відкриття та діяльність бібліотек. Усі бібліотеки він класифікував за трьома основними видами: бібліотеки при загальних школах (англ. common school libraries); бібліотеки при недільних школах (англ. Sunday school libraries); інші громадські бібліотеки (англ. public libraries).

Про внесок Е. Раєрсона до системи освіти провінції Онтаріо, в Канаді, показуючи на школи, говорять: «Якщо ви шукаєте пам'ятник Е. Раєрсону, озирніться навколо себе!» [5, с. 59]. Його іменем

названо університет у м. Торонто, який на сьогоднішній день є потужним навчальним закладом у системі вищої освіти країни. У ньому навчалися майже 25 000 студентів. У 1887 р. навпроти Нормальної школи у м. Торонто споруджено пам'ятник педагогу, на якому викарбовано «Егертон Раєрсон, засновник системи освіти Онтаріо» Як уже зазначалося, було засноване видавництво «Преса Раєрсона», яке з 1970 р. перейменоване на «Мак Гроу Хілл Раєрсон» й продовжує функціонувати досі.

Англійський єпископ Д. Фразер (D. Fraser), характеризуючи систему шкільної освіти провінції Онтаріо загалом та діяльність Е. Раєрсона як головного управителя освіти зокрема, у 1860 р. зазначив, що: «... Система сама собою не ідеальна, проте глибоко вдосконалена... Я й справді дивуюся, як у країні, населення якої небагате й розкидане по території, могла бути створена система освіти, настільки завершена в теорії, застосована на практиці й успішно діюча протягом двадцяти п'яти років. Ось чого можна досягнути енергійністю, цілеспрямованістю та відданістю однієї завзятої людини. Те, що державна система освіти Англії завдячує К. Шатлворсу (K. Shuttleworth), а освіта Нової Англії – Г. Манну (H. Mann), освіта Канади завдячує Е. Раєрсону. Він нерідко ставав предметом образ, часто його неправильно

тракували; але він жодного разу не відступив від власної політики чи твердих переконань... Він змусив усіх інших підтримати його ідею, що безкоштовна освіта стане доступною для всіх канадських батьків і кожного канадського учня» [4, с. 7].

Внесок Е. Раєрсона до системи шкільної освіти провінції Онтаріо, який він зробив, обіймаючи посаду головного управителя освіти з 1844 до 1876 р., подано дані, що стосуються системи шкільної освіти Верхньої Канади незадовго до призначення Е. Раєрсона на посаду головного управителя освіти провінції у 1844 р. та перед його виходом на пенсію у 1876 рр.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hodgins D. Ryerson memorial volume: prepared on the occasion of the unveiling of the Ryerson statue in the grounds of the Education department on the Queen's birthday, 1889. Toronto, 1889. 146 p.
2. Newbrunswick reporter. November, 6, 1846. 1 p.
3. Putman J. H. Egerton Ryerson and education in Upper Canada. Toronto : William Briggs, 1912. 272 p.
4. Bruce L. Free books for all: the public library movement in Ontario, 1850–1930. Toronto : Dundurn Press Limited, 1994. 347 p.
5. Mulvany Ch. History of Toronto and County of York, Ontario C. Blaskett Robinson Publisher, 1885. 512 p.